

תיאור תחומי המחקר והפעילות המרכזיים של מכון ון ליר בירושלים

מאי 2020

תחום המחקר גלובליזציה וריבונות עוסק במשמעויות הפוליטיות, הכלכליות והחברתיות של תהליכים גלובליים, בישראל ובעולם. התחום מבקש לקדם מחקר אקדמי מקורי, מתוך שאיפה להניע תהליכים חברתיים שיש בהם כדי לתת מענה הגותי ומעשי לבעיות המתעוררות בעולם הגלובלי. הדבר נעשה באמצעות התמקדות בארבעה נושאים עיקריים: ביקורת הקפיטליזם המאוחר (ניאו-ליברליזם), לימודי גלובליזציה רב-תחומיים ובין-תחומיים, פוסט-קפיטליזם, ואזרחות גלובלית. התחום מחויב לפיתוח תפיסה תיאורטית ועדכנית של העולם הגלובלי ומקדם חשיבה מקורית בנושא זה.

תחום המחקר ישראל במזרח התיכון עוסק בעיון מחודש בישראל ובמקומה במזרח התיכון. התחום מעודד בחינה השוואתית ובין-תחומית של ישראל ושכנותיה, במטרה להציב את ישראל בהקשרים אזוריים ולבחון את העבודות הפוליטיים, התרבותיים, החברתיים והכלכליים הקושרים את ישראל ואת אוכלוסייתה אל מדינות ואל אוכלוסיות אחרות במזרח התיכון. השאיפה היא מצד אחד לחולל שינוי תפיסתי ומתודולוגי בלימודי המזרח התיכון, האסלאם והשפה הערבית בישראל; ומצד אחר להעשיר את השיח הציבורי בישראל במידע על האזור - וישראל בתוכו - ובניתוח שלו ממגוון זוויות.

חוקרות וחוקרים מוזמנים להגיש כתבי יד המציגים בחינה השוואתית או בין-תחומית של סוגיות הנוגעות לישראל במזרח התיכון וליחסי יהודים וערבים בישראל ובאזור. הבחינה יכולה להיעשות מנקודת מבט תיאורטית, אינטלקטואלית, היסטורית או אקטואלית. יתקבלו גם כתבי יד המציעים עיון ביקורתי בשיח האקדמי, הציבורי והמקצועי בישראל - בכל הנוגע למזרח התיכון, לערבים, לפלסטינים, למוסלמים או לאסלאם - והמתחקים על אופני ייצור הידע בנושאים אלו. כמו כן יתקבלו כתבי יד המציגים מבט חדש על האופן שבו ישראל נתפסת בשיח הציבורי הערבי לסוגיו. לבסוף, תתקבל גם פרוזה ניסיונית שבמרכזה דמיון חלופי של ישראל במזרח התיכון.

תחום המחקר "מדע, טכנולוגיה וציוויליזציה" עוסק באופנים השונים שבהם חידושים מדעיים ופיתוחים טכנולוגיים משפיעים על מושג הציוויליזציה - מרחיבים אותו אל מעבר לאנושי, למשל, או משנים את תפיסת החברה. במוקד ההתעניינות עומדות ההשלכות החברתיות והפוליטיות של המדע והטכנולוגיה, בין השאר האופן שבו טכנולוגיות רפואיות מתקדמות מעצבות את תפיסת העצמי ואת תפיסת האחר. בתוך כך נבחנת השאלה כיצד תחזיות מדעיות הנוגעות למשבר האקלים, או ליכולות טכנולוגיות משנות סדרי עולם, מעצבות קודים אתיים חדשים ותפיסות חדשות של החברה.

חוקרות וחוקרים מוזמנים להגיש כתבי יד שעניינם האנתרופולוגיה של הטכנולוגיה והמדע, כלומר שלל האופנים שבהם התרבות, המדע והטכנולוגיה מכוננים זה את זה. יתקבלו בברכה כתבי יד שעוסקים בהשלכותיהם של המדע והטכנולוגיה על החברה בימינו, וביחסי הגומלין שלהם עם הדת, המגדר, המעמד ועוד. כמו כן יתקבלו כתבי יד הדנים בשינויי האקלים ובחיים בעידן האנתרופוקן מנקודות המבט של מדעי החברה והרוח. עדיפות תינתן לכתבי יד הדנים בסוגיות אלו בהקשר הישראלי, מזווית היסטורית או אקטואלית.

תחום המחקר "קדושה, דת וחילון" בוחן שאלות ותפיסות יסוד של חילוניות ודתיות הן בהקשרים תיאורטיים כלליים הן בהקשרים היסטוריים וחברתיים ספציפיים. התחום מחבר בין עבודה מחקרית מעמיקה, עדכנית וארוכת טווח בנושאי דת, חילון ופוסט-חילוניות, לבין האתגרים שמציבה המציאות החברתית והדתית בארץ. מנקודת המוצא של ביקורת החילון, נעשה ניסיון לפתח אופני התייחסות חדשים, לא בינריים ולא מקוטבים, לדת וחילון. בתוך כך נבחן טווח רחב של סוגיות, בהן הסוגיות האלה: הדת והחילון והקשריהם ההיסטוריים והתיאולוגיים; החילוניות בחברה פוסט-חילונית; חילון וחילוניות בהיבט השוואתי; שינויים בדתות המסורתיות ועליית דתיות חדשה; מעמד הקדושה והמקום הקדוש במרחב המחולל; מגדר, שבת וכשרות והמרחב הציבורי בישראל; הקשר בין לאומיות, דת וחילון; והיחסים בין הדתות השונות בארץ ובין לבין תפיסות שונות של חילוניות.

חוקרות וחוקרים מוזמנים להגיש כתבי יד שבוחנים סוגיות הקשורות לדת ולחילון מזוויות חדשות - היסטוריות, פילוסופיות, אנתרופולוגיות או תרבותיות. עדיפות תינתן לכתבי יד המציעים בחינה בין-תחומית של סוגיות אלו, או בחינה השוואתית שלהן - בזמן ובמרחב, בישראל ובמקומות אחרים. כן יתקבלו בברכה כתבי יד המציעים ניתוח ביקורתי של החילוניות הישראלית; וכתבי יד העוסקים בהיבטים ובמופעים שונים של קדושה בעולם פוסט-חילוני. יתקבלו גם מסות וחיבורים המשלבים מחקר ועיון בנושאים אלו.

תחום המחקר "פמיניזם ומגדר" עוסק בקידום המחשבה הפמיניסטית הביקורתית לצורותיה. הוא שואף לנסח את האתגרים העומדים בפני מחשבה זו לנוכח התהליכים החברתיים העכשוויים, ולפתח כלים תיאורטיים מקוריים להתמודדות עם אתגרים אלו. התחום מתמקד בבחינה של משמעויות הביקורת כיום ושל האפשרות להציב לה אופקים נורמטיביים, וכן בזיהוי המשאבים הנדרשים לחיים ביקורתיים. הדבר נעשה בעזרת ניתוח צורות שונות של סובייקטיביות פמיניסטית, כפי שהן צומחות מהתיאוריה וההפעולה הפוליטית בעולם ובארץ. תשומת לב מיוחדת מוענקת לפיתוח נקודות מבט פמיניסטיות מתוך זיקה לתחומי המחקר האחרים במכון.

חוקרות וחוקרים מוזמנים להגיש כתבי יד שמציגים ניתוח פמיניסטי של המציאות החברתית מזוויות תיאורטיות ומתודולוגיות חדשות. עדיפות תינתן לחיבורים שיש בהם כדי לתרום תרומה משמעותית לכלים הביקורתיים המשמשים בניתוחים פמיניסטיים כיום.